

KLIC TRIGLAVA

PREVEČ IDEOLOGIJE - PREMALO DOMIŠLJIJE
PREPOZNI TRETJI MAJ
S. D. Z. V ČETRTEI IZDAJI?
INVALIDI, KI NISO POZABLJENI
KRAVE V KOVČKU

324

MAJ 1966

KULTURA IN OMIKA

DIALOG S HRENOM

Konec marca je Slovenski center PEN na svojem občnem zboru izvolil novi odbor, v katerem so predsednica Mira Mihelič, podpredsednik Ciril Kosmač in tajnik Bogdan Pogačnik. Med člani odbora je Vladimir Dedijer, Josip Vidmar pa je v nadzornem odboru. Razpravljajoč o svobodi pisateljskega ustvarjanja so udeleženci zbora med drugim zvedeli, da je Slovenski center v "prijateljskem tonu" izrazil sovjetskim tovarišem zaskrbljenost zaradi obsodbe pisateljev Sinjavskega in Daniela. Nekateri diskutanti so tudi menili, da je bila nedavna obsodba pesniškega sodelavca TRIBUNE Vlada Gajška "tako s stališča cerkvenih tožnikov, kot s stališča sodišča, škodljiv nesmisel".

Ljubljansko DELO, po katerem sem povzel gornje poročilo, ni objavilo nobenih podrobnosti o Gajškovi obsodbi - vsaj jaz nisem tega zasledil - pa si zato nisem mogel razložiti pomena tega odstavka. Toda nejasnost se je razblinila, ko so srbski književniki objavili ozadje te afe re in izrazili željo, da sedaj "slišijo mnenje širše jugoslovanske javnosti, posebno vodilnih jugoslovanskih kulturnih in političnih delavcev". Namigovanje na Titov govor na III. plenumu CK ZKJ in njegove besede o potrebi budnosti in borbe proti razrednemu sovražniku pa jasno kaže, da jim ne gre toliko za "svobodo izražanja" kot za to, da iz te zadeve kujejo političen kapital za eventualno poostreitev borbe proti katoliški cerkvi.

Vladimir Gajšek je objavil lanskega maja v ljubljanskem študentskem časopisu TRIBUNA pesem "Sveta Družina". Proti njej so najprej protestirali študentje teologije v Ljubljani, kasneje pa so trije slovenski škofi tožili Gajška pri okrožnem javnem tožilcu v Ljubljani zaradi kršenja člena 119/III. Kazenskega zakonika, t. j. zaradi širjenja verske nestrpnosti. Na javni razpravi 25. januarja letos je okrožno sodišče v Ljubljani kaznovalo Gajška na 14 dni zavora, pogojno za eno leto.

Gajškova obramba je bila, da pesnik ni odgovoren za vsebino pesmi, ako ta predstavlja umetniško delo. Umetniško delo pa vsakdo razume in razlaga na svoj način. Prosil je sodišče, da dovoli profesorju Dušanu Pirjevcu, da poda svoje strokovno mnenje o tej pesmi. Sodišče je njegovo prošnjo odbilo, češ da ni pred sodiščem zaradi zgrešenih pogledov na umetnost, ampak ker je način njegovega izražanja v pesmi šel tako daleč, da je spodbudil versko nestrpnost. Kot univerzitetni študent je Gajšek dobro vedel, da bodo izrazi v njegovi pesmi spodbudili versko nestrpnost in sodišče ni sprejelo njegovega zagovora, da tega ni naredil namenoma.

TRIBUNA je reagirala na sodbo s člankom, v katerem pravi, da je "cerkev tokrat sama prekršila načelo enako-

pravnega in na medsebojnem spoštovanju zasnovanega dialoga". A. Jan pa je v časopisu tudi povezal sodni proces z mešanjem katoliške cerkve v slovensko kulturo ter navedel, da je škof Tomaž Hren žgal slovenske protestantske knjige, medtem ko je nadškof Jeglič zažgal prvo izdajo Cankarjeve "Erotike".

ŠOLA IN VZGOJA: Konec aprila so se Zagrebčani z referendumom odločili, da bodo do konca prihodnjega leta plačevali en odstotek od svojih prejemkov kot samo prispevek za zidanje osnovnih šol in otroških vrtcev. Od približno 350.000 Zagrebčanov, vpisanih v volilnem imeniku, je za to dajatev glasovalo okoli 88% volilcev. Pred vojno in med njo so naši dični kulturniki dvigali vik in krik o kulturnem in šolskem raju v socialističnem sistemu, sedaj pa si morajo ljudje še šole graditi sami, da bi imeli njihovi otroci možnost izobrazbe!

O lekcijah slovenščine in makedonščine na zagrebškem radiu sem že poročal. Shemo lekcij objavlja VJESNIK v svojem radijskem in televizijskem programu. V drugi lekciji išče potnik prenočišče v hotelu in dobi sobo, katero hotelski uslužbenec takole pohvali: "Soba številka 75 bo kot nalašč za vas. Tudi cena je umerjena: svega 5000 dinarjev dnevno." Zanimiva slovenščina!

SLOVENSKI POTNI LISTI

Na skupščini marca meseca so slavisti filozofske fakultete v Ljubljani razpravljali o položaju nacionalnih kultur v jugoslovanski skupnosti. Slavisti so proti vsem poskusom, ki naj bi v imenu nekega umetnega jugoslovanstva nasilno usmerjali razvoj slovenske narodnosti. Mnenja so, da je plodno sožitje med narodi Jugoslavije mogoče samo na podlagi popolne enakopravnosti vseh narodnostnih kultur, da bi pa vsako zapiranje vase zelo škodilo. Da bi se narodi v Jugoslaviji bolje spoznali, predlagajo študentje naj bi postalo na vseh fakultetah, šolah druge stopnje in višjih razredih osemletke učenje vseh treh jugoslovanskih jezikov obvezno. Menijo tudi, da naj bi vse izkaznice, formularje in potne liste, ki so namenjeni "pripadnikom slovenske narodnosti", tiskali v slovenščini.

RIBIČIČ NA RAZPOTJU: V tretji letošnji številki "Teorije in prakse" piše Mitja Ribičič o nekaterih značilnostih zgodovinskega razvoja jugoslovanske skupnosti narodov in narodnosti. Pri tem tako modruje: "Nahajamo se na važnem družbenem križišču. Povezati moramo v slovenskem prostoru razdrobljeno samoupravno iniciativno, opredeliti enotno smer in odpreti širše perspektive. Izoblikovati je treba izvirno slovensko pot v socialistični perspektivi Jugoslavije. Doseči moramo, da bo slovenski narod zadihal s polnimi pljuči." Razen globokega pri mera iz zdravniške vede mi ni prav jasno, kam se bo ta ubogi slovenski narod napolnil z "družbenega križišča".

POKOJNI: Umrl je Janez Jalen, avtor "Bobrov", "Trope brez zvoncev" in drugih povesti. SPECTATOR

POLITIKI ALI DOGMATIKI

VSE emigrantske in izseljenske organizacije so, kar zadeva število njihovega članstva in obsežnost delovanja, obsojene na počasno hiranje, ako pravočasno ne rešijo v sebi problema regeneracije. To pomlajevanje je deloma mogoče uresničiti z dotokom otrok prvotnih emigrantov - izseljencev, ki pa seveda v tem primeru že vnašajo v stare organizacije nove navade in tudi ideje, ki jih nič več tako izključno ne vežejo na domovino staršev. Takšna regeneracija je še možna v večjih slovenskih kolonijah; mnogo težja pa je v primerih, ko gre za posamezne člane organizacij, katerih članstvo se razteza po celem svetu brez kakih večjih, močnejših, središč.

Alternativa taki regeneraciji je pomlajevanje s pritokom novih sil iz domovine. To danes v Evropi ni težaven problem, saj prihaja iz Jugoslavije na deset in deset tisoče sezonskih delavcev, ki v raznih evropskih državah ostajajo tudi po več let. Jasno pa je, da je tak življenjski dotok organizacijam politično nevaren, ker obstoja velika možnost sistematične komunistične infiltracije. Vprašanje, ki ga mora pri tem reševati sleherna prizadeta emigrantska družba, je: ali možnost, nevarnost infiltracije odtehta pridobitev aktivistov in preko njih prenos idej v domovino - ali ne. Šablonske rešitve tega problema ni.

Kolikor moremo soditi, je v tem vprašanju od vseh emigrantskih organizacij šla najdlje Južnoslovanska demokratična zveza, o katere kongresu v bližini Koelna v mesecu aprilu poroča na drugem mestu naš posebni dopisnik.

Nobena tajnost ni, da so to organizacijo spočeli bicši pripadniki Ljotičevega "Zbora", ki so ob dotiku z Zapadom in njegovimi idejami spoznali idejno-politično pogubnost in anahronizem zboraštva. Da je pri tem šlo za resničen prelom s preteklostjo, predvsem mlajših ljudi, za objektivnega opazovalca ni nobena dvoma. Ta organizacija, v kateri so seveda na začetku prevladovali bivši zborarši, pa se je v nekaj letih predvsem v Nemčiji tako razmahnila, da nekdanji pripadniki "Zbora" danes v njej predstavljajo občutno manjšino. Ta gre v primeru Nemčije tako daleč, da prihaja pet bivših zboraršev na nekaj sto članov. To je posledica dotoka novih ljudi iz domovine. Pozitivno dejstvo je, da je članom JDZ znana politična preteklost zvezinih vodnikov in da je to notranje vprašanje v sami Zvezi rešeno. Toda jasno je, da predvsem iz praktično-političnih in organizacijskih razlogov novi člani še niso v celoti prevzeli zvezinega vodstva. Videti je, da je rešitev tega vprašanja predvsem vprašanje časa, saj je organizacija vendar sorazmerno zelo mlada.

Po nekaj letih obstoja se je JDZ torej uveljavila in verjetno je, da ima od vseh emigrantskih organizacij daleč največji izgled, da bo z ozirom na število in dejavnost preživela mnoge druge.

Kakšen je odnos ostale emigracije do te JDZ? Spočetka so čisto razumljivo obstojali dvomi v iskrenost začetnikov. Vendar pa so se ti dvomi tekom časa pri mnogih razblinili. Kljub nekaterim pomislekom posameznikov, v glavnem v nekaterih specifičnih pogledih, je moč reči, da je JDZ v emigraciji faktor, s katerim je treba računati, saj je končno to tudi edina emigrantska politična organizacija, ki na popolnoma enakopravni osnovi družijo Hrvate in Srbe.

Če seveda ne upoštevamo skrajne politične desnice, je dejansko od organizacij samo "Savez 'Oslobodjenje'", ki ni spremenil svojega prvotnega odpora do JDZ, odpora, ki pred javnostjo bazira na tem, da gre za bivše zborarše, ki da morajo odgovarjati za svoja dejanja v času okupacije. Zameri jim tudi, da se njihov tisk periodično zaganja v Dražo Mihailovića, često brez osnove, očitajoč mu eno ali drugo, ne da bi istočasno posamezni vodniki JDZ vzeli svojo preteklost pod povečevalno steklo. Iz teh razlogov, kakor stvar razumemo, da zato ni govora, da bi Srbi iz 'Oslobodjenja' mogli sestiti za skupno mizo s Srbi ali Hrvatimi iz JDZ, pa čeprav so mnogi med njimi medsebojni prijatelji.

Čeprav se nam zdi zgornje stališče v nekem oziru človeško razumljivo, smo vendar mnenja, da je takšno stališče v bistvu apolitično. V politiki namreč ne morete imeti stalnih nasprotnikov in zaveznikov, ker to potem ne bi mogla biti več politika, ki vendar posna samo interese, politične interese, z ozirom na katere potem išče zaveznikov. Kdor tega osnovnega političnega abecednika ne razume, ta gotovo v bistvu ni politik ampak je doktrinar, ki ima več skupnega s križarskimi vojskami kot pa z moderno politiko, ki dopušča politične zmote, ker nihče ne more biti brez njih, ki odpušča ali pa vsaj zapira oči če že ne pozablja politične prekrške in ki išče zaveznikov, kakor narekujejo često se spreminjajoči politični interesi in politični cilji. Emigranti na to politično osnovo stalno pozabljamo, pa čeprav smo dnevno priče političnim kompromisom na svetovnem mravljišču, in čeprav se bahavo trkamo na prsa, kakšno politično izkustvo imamo. Toda če neprizadeto pogledamo v dobo dvajsetletne emigracije, moramo priznati, da politično nismo napravili naprej niti enega koraka, da smo zaradi svojih permanentnih napak in porazov na slabšem kakor pa smo bili leta 1945. V mnogih če že ne vseh primerih je vzrok tega v naši popolni apolitičnosti, ki se ne more sprijazniti z dejstvom, da je doba okupacije in državljanske vojne že dobrih dvajset let za nami, apolitičnosti, ki še vedno bdi na barikadah ali pa v strelnih jarkih, še vedno pripravljena umirati za politične cilje, od katerih že mnogi času več ne odgovarjajo. Spričo vsega tega potem seveda ni čudno, da se naši emigrantski veleumi proglašajo za idejne emigrante. To le dokazuje, kar smo zapisali malo prej, da so nekateri emigranti bližji križarskim vojnjam, kakor pa drugi polovici dvajsetega stoletja, ki išče kompromisno rešitev, ker jo mora najti, sicer bo človeškega rodu konec.

Mi vidimo v takem nerealnem, apolitičnem, doktrinarskem ali historičnem "reševanju" perečih človeških vprašanj vzrok, da celokupna emigracija iz Jugoslavije, s plejado svojih predvojnih politikov, v dobi dvajsetih leti emigrantstva ni mogla doseči niti enega političnega nastopa in akcije trajnejšega značaja, ki bi pred svetom politično nekaj pomenila v odporu proti komunističnemu reži-

mu v Jugoslaviji. (Za alternativo smo namreč že davno, davno, zamudili vlak!..) Pa naj gre potem v eni skrajnosti za "politiko" dr. Krnjevića ali v drugi skrajnosti za "politiko" Saveza 'Oslobodjenje'. Razlika je samo ta, da kakor ni nobenega izgleda za nek sporazumen nastop stare politične generacije, še vedno obstoja možnost, da se mlajše in srednje politične sile le najdejo na neki skupni akcijski osnovi. Osnovi, ki so jo doslej mnogi odlagali predvsem z obziri do 'Oslobodjenja'. Prav je, da bi člani 'Oslobodjenja' o tem nekoliko razmislili na svoji binškošni konferenci v Parizu in da ne bi zapirali oči pred novo možnostjo.

NA PRAGU VSTOPA V GATT

GATT (Splošni sporazum o trgovini in carinah) je mednarodna organizacija, ustanovljena po vojni, ki ji je glavni smoter podpeševati svobodno trgovino med državami članicami. Predvsem se članice obvezujejo, da ne bodo dvignile carinskih meja nad sedanjo raven in da bodo povsem odpravile vse količinske omejitve (kontingente).

Komunistična Jugoslavija je začela svojo kariero s poskusom, docela izolirati notranje gospodarski razvoj od svetovnega tržišča povzgledu Sovjetske zveze. Medtem ko je Sovjetska zveza zaradi svoje razsežnosti in številnega prebivalstva morda lahko upala, da ji bo ta poskus uspel, je bila v primeru Jugoslavije bitka od vsega začetka izgubljena, ker je za kaj takega veliko premajhna in vse preveč odvisna od svetovnega tržišča.

Edini rezultat izolacije je bil, da je bila nemogoča vsaka primerjava s svetovnimi cenami in da je zaradi tega jugoslovansko gospodarstvo padalo vedno globlje v močvirje nizke produktivnosti. O tem so se danes na jasnem tudi komunistični voditelji, ki skušajo odpreti okna in vrata, da bi domače gospodarstvo poživeli. Seveda je prilagoditev težavna, ker je cela vrsta podjetij v slepi ulici, ker proizvajajo dobrine, v katerih Jugoslavija ne more biti konkurenčna. Zaradi tega je tudi še vedno cela vrsta več ali manj prikritih omejitev: podjetja morajo na primer izvažati, če hočejo dobiti devize za uvoz.

GATT je očitno pogledal skozi prste, ker članice menijo, da je vredno tipanje v smeri svobodne trgovine v Jugoslaviji podpreti. Za Jugoslavijo bo odslej veljala "klavzula največje ugodnosti", to se pravi, da bo kakršnakoli koncesija, ki jo da katerakoli članica GATT-a katerikoli drugi, veljala tudi za Jugoslavijo.

Preden bodo dokončno glasovale za sprejem Jugoslavije, je kakih petnajst članic GATT-a, kot je to predvideno, zahtevalo od Jugoslavije vnaprejšnje koncesije. Kot piše 'Ekonomski politika', v tem pogledu ni nepremostljivih zaprek.

Dasi nismo tako optimistični kot londonski 'Economist', ki piše, da bi to utegnil biti začetek gospodarske in politične preobrazbe Evrope, upamo, da je to še en korak dalje od zmedene komunistične gospodarske politike k večji gospodarski pa tudi politični svobodi v Jugoslaviji

/Uvodnik →

Apelacijsko sodišče v državi Illinois v ZDA je razveljavilo rzsodbo nižjega sodišča v zadevi treh srbskih episkopov in bivšega episkopa Dionizija. Tako je priznan Arhijerejski sabor v Beogradu kot vrhovno cerkveno telo

Srbske pravoslavne cerkve, ki ima izključno pravico postavljanja episkopov. Državljanska sodišča so obvezana spoštovati odločitve vrhovnega Cerkevnege sodišča v zadevah cerkvene narave.

PO DVAJSETIH LETIH

PO DVAJSETIH LETIH komunistične oblasti se je komunistični režim v Jugoslaviji že zelo spremenil, tako da ni povratka v nekomunistično predvojnost, prav tako kot ga ni v komunistično povojnost, piše dr. Ciril Žebot v članku "Po dvajsetih letih preloma", katerega je objavila argentinska 'Slovenska pot' januarja letos. Rastoča miselna različnost, ustanovna mnogoličnost in vedno večja gospodarska razčlenjenost so po njegovem nova dejstva slovenske sedanosti pod komunistično oblastjo. Ponovnemu razvoju življenja se upirata le osnovna politična enoličnost in partijska izključenost, a razvoj teče naprej in s časom bo prebil tudi led politične izključenosti. Dr. Žebot gleda v bodočnost z zaupanjem, a sokaj trezno in nezasanjano. Kanadska 'Slovenska država', ki spada v isto politično družino, bi si ga lahko vzela za vzor.

V istem članku se dr. Žebot ozira tudi nazaj in pravi, da še danes ne verjame, "da je zmaga komunistične sile nad Slovenijo bila neizogibna v smislu, da je Slovenci sami ne bi bili mogli preprečiti, karkoli bi že bili storili." Tomnenje je za Slovence veliko bolj laskavo in nam tudi bolj všeč kot tisto obupano, vdano, cmeravo zdihovanje "Saj nič ne moremo, ko pa smo tako majhni". Dr. Žebot je še zmeraj mnenja, da je prof. Erlich imel prav, ko je začetkom maja 1941. "predlagal takojšnjo podtalno slovensko narodno vlado za učinkovito domače vodstvo slovenske volje in npora za osvobojenje in zedinjenje v sklopu skupne zavezniške zmage". Tedaj še neodločeni in maloštevilni komunisti in z njimi sorodno misleči, piše dr. Žebot, bi bili postavljeni pred izbiro, da se pridružijo ali pa ostanejo osamljeni in brez vpliva.

Lepo in prav. Toda ne smemo pozabiti, da je omenjeni predlog prof. Erlicha, če nas spomin ne vara, menda bil tisti o Intermariju, ki je Slovenijo brez Jugoslavije vključeval v zvezo držav od Egeja do Baltika. To se pravi, da ni bil le utopičen, ampak je odpravljaj Jugoslavijo ob času, ko je bila sicer temeljito poražena in razbita, a je vseeno imela vlado v Londonu in so jo zavezniki priznavali kot sobojevnicu. Z izjemo Anglije so bili tudi ti zavezniki žalostno poraženi in razbiti, pa vendar so nadaljevali vojno. Odločitev "vodilnih predvojnih krogov", da je "naša vlada v Londonu", doma pa da je mogoče le "reševati, kar se rešiti da", je bila kratkovidna morda samo na prvi pogled. Gledali so pač v drugo smer in - če samižimo ob celjskem tipanju pri Nemcih - se niso ogreli za izvenjugoslovanske načrte, za katere zaradi ogabnih zgledov Hlinkove Slovaške in Paveličeve Hrvaške tudi med narodom ni bilo navdušenja. "Podtalna vlada" bi v tistem času verjetno zvenela preveč revolucionarno in separatistično in bi prav lahko napravila vtis, da je bolj naperjena proti londonski vladi kot proti okupatorjem. Tak vtis bi bil neizbežen in diplomatsko porazen, če bi se taka podtalna "vlada" ne vezala na Jugoslavijo. Predmet razprave je, če se tedaj ne bi dalo sklicevati na duh srbsko-hrvatskega sporazuma, ki je predvideval federalno preureditev Jugoslavije, in revolucionarnemu času odgovarjajoče ustanoviti podtalno narodno vlado Slovenije kot federativne enote jugoslovanske zveze. Taka poteza bi brez dvoma okrepila politično osnovo podtalnega boja, silno bi otežila srbske mahinacije v Londonu, za katere tudi Angleži niso imeli nobenega smisla, prehitela bi slovenske komuniste in po vsej verjetnosti prisilila Mihailovića, da pred Jajcem misli na začasno zvezno predstavništvo narodov Jugoslavije. Ni težko *

KJE JE VEČINA BORCEV?

NAŠ sodelavec je obiskal predsednika "Zveze društev slovenskih protikomunističnih borcev - Tabor" g. inž. Franceta Gruma in mu postavil nekaj vprašanj, ki se od časa do časa pojavljajo v javnosti v zvezi z bivšimi borci. Pred intervjujem je g. Grum poudaril, da so njegovi odgovori izraz njegovega osebnega gledanja in opazovanja in da zato ni nujno, da bi s temi pogledi soglašali člani glavnega zvezinega odbora ali člani posameznih krajevnih organizacij.

Zdaj, ko ste po ustanovitvi "Tabora" v glavnem prebrodili začetne organizacijske težave, po prelomu z delom borcev, kakšno je vaše mnenje: je "Tabor" uspel ali ni?

"Zveza društev slovenskih protikomunističnih borcev - Tabor" je organizacija vseh slovenskih protikomunističnih borcev. Ta organizacija ni in ne sme biti pod vplivom katerekoli politične skupine v emigraciji, spoštuje pa politično prepričanje vsakega člana. Ta značaj je organizacija ponovno potrdila z reorganizacijo, izvedeno leta 1964, ki je bila v vsakem pogledu uspešna.

Na koliko odstotkov nekdanjega članstva v prvotni zvezi zdaj lahko "Tabor" računa in ali obstoja možnost, da se to število dvigne? Ali so ob strani še kakšni neopredeljeni borci, ki se - po prelomu - niso pridružili nobeni od obeh borčevskih organizacij?

"Tabor" danes dosega 91.7% članov od števila eno leto pred reorganizacijo. Od tega je 76.9% prvotnih članov, 14.8% pa je novih. Upravičeno morem trditi, da bo do konca te poslovne dobe število članstva presegló število članov iz leta 1962-1963. Ob strani še vedno stoji lep odstotek borcev, mnogi zato, ker morda mislijo, da bi se z včlanjenjem v to ali ono organizacijo morda komu zamerili.

Na kakšne prireditve po ustanovitvi "Tabora" lahko pokažete? Kakšen moralni in finančni uspeh teh prireditev lahko navedete?

Aktivnost glavnega odbora in krajevnih organizacij se stopnjuje vse od reorganizacije dalje. V preteklem letu je bilo več članskih sestankov in uspešnih prireditev kot kdajkoli popreje. Dohodki v invalidski fond, ki je eden od glavnih postavk v organizaciji, so v preteklem letu presegló vsa prejšnja leta. Spominska proslava 20. obletnice Vetrinja je bila brez dvoma ena največjih manifestacij v emigraciji. Bila je globoko doživeta in potrdilo naše odločnosti, ohraniti spomin na junaška dela padlih in nadaljevati boj za ideale svobode.

Ena glavnih nalog Tabora", kot razumem, je njegov invalidski sklad. Je bil ta kaj prizadet spričo spora med borci in ali lahko navedete kaj podatkov o skladu po ustanovitvi "Tabora"?

Ob reorganizaciji je bila blagajna invalidskega fonda prazna, ker je bil pred to ves denar razdeljen invalidom. Dohodki v ta fond pa so kljub temu presegló

* predvidevati, kakšen pozitiven vtis bi to napravila na hrvatske demokrate v domovini, dr. Krnjevića v Londonu bi obdržalo v političnem ravnotežju, nepopoljšljive in časovno popolnoma zastarele srbske politike v tedanji emigraciji pa bi vsaj tri leta prej odpihnili kot jih je sicer. Z drugimi besedami: tretjemajska akcija bi morala priti štiri leta prej, na dan priključitve Ljubljane - Italiji.

Toda taka podtalna vlada, ki bi priznavala londonsko vlado le kot zvezno vlado v danem položaju, bi morala imeti splošno podporo vseh demokratov in se zato ne bi smela zavzemati za enostranske programe, pri čemer mislimo na dr. L. Erlich, niti ne bi smela izključevati celo vrsto skupin in ljudi, pri čemer mislimo na Tretjemajce nesrečno ostarelega spomina.

UREDNIŠTVO

→ vse dosedanje uspehe, za kar gre glavna zahvala razumevanju in opori širše slovenske javnosti v emigraciji.

Očitano je bilo, da niste nikoli dovolili vpogleda v finančne knjige, kar zadeva podpiranje invalidov in njihovih svojcev v domovini. Kaj pravite k temu?

Očitek, da nismo nikoli dovolili vpogleda v finančne knjige invalidnega sklada ne drži. Knjige tega sklada se vodijo z največjo skrbjo in so vsak čas na razpolago ne samo vsem članom glavnega odbora pač pa tudi članom posameznih organizacij, kakor tudi vsem tistim Slovencem, ki v ta sklad prispevajo. Prav tako so vsem tem na razpolago tudi sezname podpirancev in vsa korespondenca z njimi. Podpore se delijo s sejnim sklepom na podlagi priporočil in utemeljene potrebe. Darovi v ta namen so objavljeni v organizacijskem glasilu skupaj z višinami podpor. Imen podpirancev iz razumljivih razlogov ne objavljamo.

Ali ne bi morda kazalo, da sami ponudite kritikom, ki so kajpak organizirani, da ste pripravljene dati knjige na vpogled neodvisni komisiji? Ta naj bi neposredno, torej ne preko nekih pooblaščenecv, pregledala zadevne knjige ob vaši prisotnosti in ob vaših pojasnilih ter naj bi nato podala izjavo javnosti - skupno ali pa večinsko in manjšinsko, če zaključek ne bi bil soglasen. Komisijo bi morali sestavljati ugledni možje in žene, ki ne bi smeli biti člani ene ali druge borčevske zveze in ki bi pred začetkom dela morali biti sprejemljivi obema zvezama, da bi tak javni postopek imel kak smisel.

Prepričan sem, da bo glavni odbor vedno pripravljen dati na vpogled knjige invalidnega fonda vsem tistim Slovencem, ki z razumevanjem na ta ali oni način podpirajo to akcijo "Tabora". Glavni odbor nima česa skrivati in mu bo v zadoščanje, če bo širša javnost vedela, koliko moralne in materialne opore nudi invalidni fond našim invalidom in sirotam. Razumljivo je, če kdo pokritizira in je tenkočuten pri denarnih skladih, tudi človeško je to, toda ne morem razumeti, kako morejo imeti pomisleke o tem skladu ljudje, ki se nikdar niso za invalidni fond zanimali ali pa v ta sklad kaj prispevali. Izkoriščam pa to priliko, da se javno zahvalim slovenski javnosti, ki tako širokogrudno podpira vse naše akcije za invalide in sirote.

Rečeno je bilo, da ima vaša zveza gotove politične cilje. Kaj pravite k temu, če seveda ne upoštevate dejstva, da zveza združuje ljudi različnih političnih naziranj, ki pač lahko sami politično delujejo, kakor jih je volja?

Že pri prvem vprašanju sem poudaril in ponavljam, da je "Tabor" le prijateljska povezava vseh bivših borcev in da zato ne more imeti prav nobenih političnih ciljev. Naši nameni so, ohraniti spomin na pobite, pomagati našim invalidom in sirotam in se pod današnjimi okolnostmi boriti proti komunizmu. Mene osebno ne moti, če kdo želi samostojno slovensko državo, ali če kdo zagovarja jugoslovansko koncepcijo, ker sem samo borec-protikomunist. Organizacija daje pravico vsem, privilegijev pa nobenemu, kar smo vnovič tudi poudarili v našem tisku ('Tabor' št. 1-2/1964 in št. 12/1964).

Tu in tam je bilo rečeno, navadno v zaviti obliki, da stoji za vašo zvezo nekdo tretji, javnosti nepoznan. Iz konteksta pa nikdar ni bilo mogoče zaključiti, na koga kritiko mislijo. Kaj pravite k temu?

Kritikom, ki pravijo, da za našo organizacijo stoji nekdo tretji, povem vnovič, kar sem že rekel prej: "Za nami je zasužnjena domovina, naši mrtvi in naše sirote." Ta in ti nam nalagajo povezavo med seboj. Nobena skupina si ne more in ne bo lastila vpliva nad to organizacijo. Za to smo garancija mi, bivši borci. Na tem stališču bomo vztrajali, ne iz kakega sovraštva ali trmoglavosti, ampak ker nam tako velewa naša vest, naša preteklost, iz katere nam govore žrtve, kri in grobovi. Na izkušnjah preteklosti bomo skušali graditi temelje bodočnosti.

Iz pisanja 'Tabora' in 'Vestnika' je videti, da se prvi daleč bolj zavzema za pok. generala Rupnika. Imate s tem kak poseben cilj ali pa gre le za to, da pred ljudmi in zgodovino opravičite generalovo protikomunistično zadržanje?

OB KONGRESU J. D. Z.

(Od našega posebnega dopisnika)

KONGRES Južnoslovanske demokratične zveze, ki se je vršil na Veliko noč, 9. in 10. aprila v bližini Koelna v Nemčiji, je napravil name kot na nevezanega opazovalca, močan vtis. Prvič v vsej dobi emigracije sem imel priložnost prisostvovati skupnemu sestanku med Srbi in Hrvati, sestanku, prežetim s polnim medsebojnim spoštovanjem, narodnostnim upoštevanjem in demokratično strpnostjo, skrbno se izogibajoč vsakega "jugoslovenarstva" ali pa s patosom navdihnjenega "bratstva". To vzdrušje je toliko bolj razveseljivo, ker prihaja prav iz vrst tistih dveh narodov, ki sta v zadnji vojni prelila toliko medsebojne krvi. Meni osebno, kot Slovincu, pa je bilo novo, da Hrvatje in Srbi slovenščine, v kolikor sem posegel v debato, niso le tolerirali, temveč jo naravnost pozdravili. Nek Srb se mi je na koncu celo zahvalil, češ da je bilo zanj posebno doživetje - da je slišal slovenščino.

Prvi dan kongresa je bil posvečen dokončnemu oblikovanju in sprejemu organizacijskih statotov. Tu sem dobil vtis, da je JDZ zapadla napaki, na kateri boleajo več ali manj vse emigrantske organizacije, namreč, da je - nehote sicer - vzbudila vtis mamutne organizacije. Tudi se mi zdi, da je prišlo tako v statute narodnostnih skupin kot v nadnarodne zvezne statute veliko stvari, ki dejansko spadajo v pravilnik. Pravtako se pojavljajo nekatere točke, ki so bile že obdelane v narodnostnih statutih, ponovno v zveznih statutih. Tako so postali ti statuti nepregledni ter se v njih vodilna nit nekako izgubi. Bistvo reorganizacije je, da zdaj obstojajo narodne zveze, na primer Srpski demokratski savez in Hrvatski demokratski savez, dočim bodo slovensko zvezo ustanovili pozneje; vse narodne zveze pa sestavljajo Južnoslovansko demokratično zvezo, ki jo vodi koordinacijski odbor predstavnikov vseh narodnih zvez.

Kakor je bil prvi dan za opazovalca nekoliko utrudljiv, tako je bil leta za vztrajanje na kongresu drugi dan poplačan.

Poročila o delovanju JDZ, predvsem pa študiji o domovini in emigraciji, so bila skrbno pripravljena ter dobro in temeljito obdelana. Analiza položaja v domovini se mi je zdela stvarna, izvirna in vsestranska. Nisem pa se mogel v ce-

* General Rupnik je bil velik poštenjak. V najtežjih trenutkih naše zgodovine je stopil naprej ne glede na to, kdo in kako ga bo za njegovo delo obrekoval. Ni iskal sebe, pač pa je reševal narodni živelj, kot je v danih okoliščinah najbolje vedel in znal. Bil je domobranec s srcem in dušo. Tako na njega gledajo inga globoko spoštujejo vsi bivši domobranci, katerih poveljnik je bil. Domobranci boli, če vidijo, da se na generala, ki je s svojo vojsko odšel na morišče, zliva gnojnica.

Morda to pomeni, da se strinjate z generalovimi političnimi izjavami, ki so med vojno letele na račun Zapada?

Govoriti o kakih Rupnikovih političnih programih, je nesmisel, kajti govorice o takih programih, če so, so nastale šele po njegovi smrti, kakor so nastali koncepti o ravnogorski politiki šele po smrti Draže Mihailovića. Domobranci nismo poznali nikakih političnih načrtov generala Rupnika, zato jih ne moremo niti zagovarjati niti napadati. Izjave na račun Zapada, v kolikor so te poznane bivšim borcem, so tolmačene kot nujnost tedanjih razmer, ne pa kot kako politično prepričanje. Domobranci spoštujejo pokojnega generala zaradi njegovega odločnega protikomunističnega zadržanja in zaradi opore, ki jo je domobrancem nudil tedaj, ko se je zdelo, da je že vse izgubljeno.

loti strinjati za zaključki, izvajanimi na podlagi teh analiz. Dobil sem vtis, da se je predavatelj vdajal nekoliko iluzijam, ko je slikal možnosti delovanja JDZ v domovini.

Najbolj boleče občutijo voditelji JDZ dejstvo, da doslej še ni bilo mogoče sestaviti narodnih zvez za Slovence in Makedonce. Slovenci so v JDZ do sedaj komaj zastopani. Prvega dne je bilo na kongresu pet Slovencev, drugi dan trije.

Ali se naj Slovenci pridružimo JDZ bodisi kot posamezniki bodisi kot skupine? Na to vprašanje seveda ni mogoče pavšalno odgovoriti. Gotovo bi bilo koristno, če bi se Slovenci preko slovenskega tiska približe seznanili z osnovnimi načeli in organizatorično zgradbo JDZ in podprli tozadevno razpravljanje. Kakor je JDZ v osnovi pozitivna organizacija, ker poskuša najti neko demokratično pot iz narodnostnih problemov južnoslovanskih narodov, predvsem Hrvatov in Srbov, se mi vendar dozdeva, da prihaja za Slovence nekako deset let prepozno. Vprašanje "demokratične alternative Titu" je na primer 'Klic Triglava' obravnaval že pred približno desetimi leti. Ali je ta problem danes še sploh aktualen? Pri Slovencih stopa vprašanje samostojne slovenske države vedno bolj v ospredje, medtem ko izgublja trenutno celo vprašanje njene notranje ureditve na neposredni pomembnosti. Vprašanje notranje ureditve bo stopilo v središče pozornosti šele po doseganju te ali one oblike samostojne države.

Med Srbi in Hrvati pa je problem samostojnih držav neposredno povezan z medsebojnimi odnosi obeh narodov. Zato ni čuda, da izhaja pobuda za JDZ prav s strani Hrvatov in Srbov. Morda so tukaj zametki neke bodoče hrvaško-srbske ali pa hrvaško-srbsko-makedonske državne skupnosti, medtem ko utegne iti Slovenija relativno bolj samostojno pot. Razvoj je seveda težko v celoti predvidevati, vendar verjetnost takega razvoja ni majhna. Naj pa gre Slovenija tako ali drugo pot, moramo na vsak način Slovenci pozdraviti in podpirati vsako demokratično stremljenje med ostalimi južnoslovanskimi narodi. To ni samo v interesu našega lastnega naroda, temveč je tudi v interesu vse Evrope in - zaradi vedno večje medsebojne mednarodne odvisnosti - tudi vsega človeštva.

Kljub vsem pozitivnim in demokratičnim odgovorom na veliko vprašanje problematike južnoslovanskih narodov, si je zadala JDZ negativno formuliran cilj, namreč "boj proti komunizmu". To me je presenetilo, saj je splošno znano dejstvo, da se vse emigrantske ekstremistične organizacije ravnotako bore proti komunizmu. S tako negativno postavljenim ciljem JDZ sama nekako zakrije svoj dejanski demokratični značaj. Zdi se mi, da bi bilo bolje te cilje JDZ pozitivno določiti, kot na primer: "Cilj JDZ je demokratično reševanje narodnostnih, političnih, socialnih in gospodarskih odnosov južnoslovanskih narodov". Tako pozitivno postavljen cilj se mi zdi zelo važen, ker je danes vedno več članov same KP, ki teže k demokratični ureditvi države. Ali si tako JDZ sama ne zapira poti do teh ljudi?

Kljub vsem pomanjkljivostim in pomislekom do JDZ, pa me je kot opazovalcu presenetil in vzradostil duh demokratičnosti in globokega osebnega in za naše razmere tako važnega narodnostnega spoštovanja, ki je preveval ves kongres. Ta duh se je zrcalil morda še veliko bolj v osebnih pogovorih kot pa v samih referatih. Prav zaradi tega vzdušja je bil kongres JDZ doživetje posebne vrste.

PRED ZAKLJUČKOM LISTA

Aprilska številka borčevskega 'Tabora' je objavila pismo generala F. Kremnerja v zvezi z izjavo generala Prezlja v pismu dr. M. Kreku glede medvojne brzojavke o nevarnosti vrnitve slovenskih domobrancev (gl. KT 323). General Krenner, ki se trenutno nahaja v bolnišnici pred operacijo na očeh, zaenkrat ponovno trdi, da ni nikdar prejel poročila o nameravani vrnitvi domobrancev in da ga general I. Prezelj med vojno ni nikdar posetil niti na domu niti na dmbr. štabu.

PRIMERJAVA

Proizvodnja, izmenjava, delitev in potrošnja predstavljajo gospodarsko dejavnost družbe. Politični ustroj družbe vpliva na njeno gospodarsko dejavnost in od tega ustroja zavisi, ali sta izmenjava in delitev pridelanih dobrin pravični. Čim večja je proizvodnja in čim nižje so cene izdelkov, tem več je dobrin na razpolago za izmenjavo in delitev, ki sta zato lahko tem lažji in tem pravičnejši.

V deželah s totalitarnimi režimi, kjer je oblast v rokah ene same skupine ljudi, je gospodarska dejavnost v celoti diktirana od zgoraj, iz centra. Od zgoraj vodeno gospodarstvo je odlika vseh totalitarnih režimov - fašističnih in komunističnih. Totalitarci odločajo, kaj se bo proizvajalo (topovi ali maslo, težka ali lahka industrija, itd.) in oni odločajo tudi o izmenjavi in delitvi pridelanih dobrin - z drugimi besedami: oni so edini, ki "vedo", kaj narod želi, kaj je za narod dobro in kaj je pravično.

V deželah s politično demokracijo, kjer je politična oblast v rokah naroda, je gospodarska dejavnost delno posredno v rokah naroda, delno pa neposredno v rokah poedincev, ki ta narod, to državo tvorijo. Narod, t. j. svobodni državljani odločajo o tem, kaj se bo proizvajalo, a v družbi organizirane skupine ljudi - politične stranke - se trudijo, da bi bili izmenjava in delitev pravični.

NAČRTOVANJE

V demokratskih deželah se vrši na podlagi želja od spodaj več ali manj okretno načrtovanje od zgoraj, prepuščajoč večjo ali manjšo svobodo načrtovanja velikim, manjšim in najmanjšim gospodarskim proizvodnim enotam. Razlika med gospodarsko dejavnostjo v totalitarnem režimu in v demokratskem režimu ni v tem, da je pri prvem gospodarska dejavnost načrtna, pri drugem pa da se razvija sama od sebe brez kakršnegakoli načrta. Razlika je v tem, da je pri totalitarnem režimu gospodarska dejavnost vodena po načrtu, ki skoro nikdar nima kake zveze s stvarnostjo in željami naroda, ampak počiva na totalitarnih dogmah in doktrinah. Pri demokratskih režimih temelji gospodarska dejavnost na okretnem, gibkem, elastičnem načrtu, ki jemlje v poštev stvarnost v trenutku načrtovanja in ki predvideva razne alternative, ki bi se utegnile pojaviti v bližnji ali daljni bodočnosti in bi mogle vplivati na manjše ali večje izpremembe načrta ter na njegovo prilagoditev novemu položaju. Čimbolj je to načrtovanje okretno, toliko lažje je revidirati načrt gospodarske dejavnosti, ko se pojavijo nova dejstva, ki jih ni bilo mogoče predvideti na začetku. V sistemu vodenja gospodarstva, ki obstoja v totalitarnih režimih, pa prihaja stalno do poskusov, da bi prilagodili dejstva krutemu neokretnemu načrtu, namesto načrt dejstvom, zato so tudi gospodarske krize v teh režimih mnogo hujše in povzročijo hitreje padec življenjskega standarda naroda.

PROIZVODNI STROŠKI

Vsaka proizvodnja je povezana z gotovimi stroški, ki vplivajo na ceno proizvodov. Glavni stroški proizvodnje so: material, delovna sila in stalni stroški (najem prostorov, zemljišče, stroji, davki itd.). Pri tem se teži, da bi bili proizvodni stroški čim manjši, da bi bila čim manjša tudi cena proizvodov.

V komunističnih deželah, v sistemu vodenja gospodarstva, proizvodni stroški ne igrajo velike vloge, ker režim nadzoruje cene materiala, nadzoruje pa tudi delovno silo s pomočjo sebi podrejenih delavskih sindikatov, medtem ko samovoljno določa nerealne in neenake stalne stroške proizvodnje. Da bi zmanjšal proizvodne stroške, določa režim nepravične nagrade svojim delavcem, medtem ko daje podjetjem material po nižjih nerealnih cenah ali pa subvencije in olajšave, ki navidezno, na papirju, zmanjšujejo stroške podjetja. Če upoštevamo, da so dejansko posredno ali neposredno vsa podjetja v rokah režima, potem je razumljivo, da takšno nerealno umetno zmanjševanje stroškov enega podjetja neizogibno veča proizvodne stroške drugih podjetij odn. vseh podjetij, ki so dejansko državna. Toda medtem ko proizvodni stroški ne igrajo nujno velike vloge znotraj komunistične države, ta država ne more izvažati in prodajati svojih izdelkov v tujini po ceni, ki bi bila v skladu s proizvodnimi stroški. Komunistična država mora prodajati svoje izdelke po precej nižji ceni od proizvodne cene, t. j. z izgubo, ker morajo njeni izdelki na tujem trgu konkurirati podobnim izdelkom iz drugih dežel.

V demokratskih deželah je proizvajalec svoboden in je prepuščen sam sebi. Sam si ustvari podjetje, ako smatra to za koristno in sam tudi z njim upravlja. Svobodni proizvajalec tekmuje pri nabavi materiala, katerega ne more kupiti, ako ni pripravljen plačati cene, ki vlada na trgu. Enako mora tekmovati pri delovni sili, ki je več ali manj organizirana v svojih sindikatih, ki so neodvisni tako od delodajalcev kot od države. Ta delovna sila ne bo delala za manj kot neko minimalno plačo in se stalno poteguje za boljše delovne pogoje, krajši delovni čas, večje plače itd.

V demokratski deželi mora proizvajalec tekmovati z drugimi proizvajalci tudi pri najemu poslopij, zemljišča, strojev itd. Samo v izjemnih slučajih - posebno za časa vojne - in ako gre za neobhodno potrebne izdelke (orožje, strelivo, uniforma itd.), ne igrajo proizvodni stroški v demokratskih deželah neko odločilno vlogo.

CENE IN STROŠKI

V komunističnih deželah, v sistemu vodenja gospodarstva, se nahaja vsa gospodarska dejavnost v rokah režima. Režim ima torej monopol nad vso gospodarsko dejavnostjo: odreja cene izdelkov in je obenem delodajalec, proizvajalec in prodajalec. Kupec-potrošnik nima nobene možnosti dejanske izbire. Kupovati mora po ceni, ki jo je določil režim, ako ima sploh možnost, da kupi izdelek, ki ga potrebuje. Ko komunistični režim govori o uvedbi načela dobičkanosti, to ne pomeni zmanjšanje proizvodnih stroškov in s tem ustvarjanje dobička, ampak dodajanje "dobička" k proizvodnim stroškom, kar pomeni zvečanje proizvodnih stroškov in s tem cene izdelkov. V totalitarnih režimih, v sistemu vodenja gospodarstva, so vedno proizvodni stroški tisti, ki določajo cene izdelkov. Tudi najbolj neumen človek na svetu lahko izdela karkoli, ako so stroški izdelka neomejeni, toda malo je verjetno, da bo našel bedaka, ki bi hotel plačati ceno na osnovi neomejenih stroškov!

V demokratskih deželah nima nihče dejansko monopol nad celotno gospodarsko dejavnostjo. Zakoni preprečujejo tendence gotovih proizvajalcev, da bi ustvarili monopol. Monopoli so prepovedani in krivce postavijo pred sodišče. Svoboden proizvajalec tekmuje svobodno z enim ali več svobodnih proizvajalcev istega ali podobnega izdelka, med tem ko ima potrošnik-kupec možnost izbire in vpliva na ceno izdelka s tem, da kupi določen izdelek in zavrne druge izdelke. Ako želi proizvajalec povečati svoj dobiček, ne more tega storiti tako, da poveča ceno svojemu izdelku, tako da bi bila višja od cene istega izdelka drugih svobodnih proizvajalcev. Svoj dobiček lahko poveča samo z znižanjem svojih proizvodnih stroškov - ako je to možno. Proizvodne stroške pa ne more zmanjšati s slabšo kvaliteto izdelka ali z zmanjšanjem plače delavcev, ampak najpogosteje z boljšo organizacijo, boljšim upravljanjem, boljšimi stroji in podobnim. Ravno zato, ker obstajajo številni svobodni proizvajalci, ki nudijo svoje izdelke in usluge potrošnikom s svobodnim tekmovanjem med seboj, so cene izdelkov tiste, ki odražajo proizvodne stroške. To ne pomeni, da cene izdelkov ne naraščajo v demokratskih deželah, ampak da to naraščanje (npr. povečane plače delavcev, dražji material, novi davki itd.) prizadene enako vse svobodne proizvajalce, ki tekmujejo svobodno med seboj. Svoboden proizvajalec kateregakoli izdelka ima neko minimalno mejo, pod katero se mu proizvodnja ne izplača, kakor tudi neko maksimalno mejo cene, preko katere kupec ne bo več hotel kupovati njegovega izdelka. Njegov dobiček se nahaja med tema dvema mejama in med tema dvema mejama se tudi potem vrši svobodno tekmovanje med svobodnimi proizvajalci. Ako nekateri svobodni proizvajalci zmanjšajo cene nekega izdelka, potem so tudi drugi proizvajalci istega izdelka prisiljeni zmanjšati svoje cene, toda to lahko napravijo samo z zmanjšanjem proizvodnih stroškov.

V demokratskih deželah obstoja tudi gotovo manjše število podjetij, ki so neobhodna za življenje dežele in ki so običajno v rokah države. Med temi podjetji ne obstoja konkurenca. V številnih demokratskih deželah npr. so železnice v državnih rokah in ni svobodne konkurence med različnimi železnicami med dvema točkama, čeprav obstoja konkurenca med železnico in cestnimi prevoznimi sredstvi. Ker predstavljajo železnice arterijo neke dežele - neobhodno družbeno potrebo brez katere ni mogoče - te železnice običajno poslujejo z izgubo, ki jo pokriva država z dokladami. Ker pri tem težijo, da bi bili stroški čim manjši, je nadzorstvo nad temi stroški, ki ga vrši demokratski parlament posredno ali neposredno, zelo veliko. Kot rečeno pa, razen v teh izjemnih slučajih, so cene izdelkov tiste, ki v demokratskih deželah odražajo proizvodne stroške.

V demokratskih deželah se mora zato svobodni proizvajalec v svobodni konkurenci držati pravila, da so cene izdelkov tiste, ki diktirajo proizvodne stroške. Ako se tega pravila ne more ali noče držati, bo šel na boben kot so šle pred njim stotine drugih.

V komunistični Jugoslaviji, kjer ni svobodnih proizvajalcev in kjer nesposobni ne bankrotirajo, ampak sede v vodstvu države, gre tudi sama država na boben.

VEKOSLAV FARKAŠ

POD ČRTO:

- Na živinskem sejmu v Karlovcu je te dni kmet ponujal jagnje za - motiko, pa je ni dobil! Motik ni nikjer, tudi za devize ne, kot je recimo, mogoče kupiti opeko "Ljubljanskih opekarn". (DELO 9.4.1966.)
- Čeprav imajo ZDA dva oceana, mi pa nobenega, imajo v ZDA samo en oceanografski institut, v Jugoslaviji pa

jih imamo pet! (DELO 10.4.1966.)

- Podjetje "Termoelektro" je sklenilo pogodbo s skopsko železarno za dobavo mlina za mletje rude - dostavilo pa je mlin - za mletje kuruze. (DELO, april 1966.)

- "Povem vam: tako sistematično ugotovljenih in znanstveno obdelanih pomankljivosti nimajo nikjer na svetu!" (Karikaturist Milan Maver v DELU 28.3.1966.)

Ostri nacionalizem

Od domovinskega sodelavca

Dva Slovenca, en Hrvat in en Srb, vsi štirje vodilni komunisti, so na dolgo in široko razpravljali o "mednacionalnih odnosih", pri čemer mislijo na razmerja med narodi v Jugoslaviji. Vsi se strinjajo, da se je nacionalizem pri vseh narodih zaostрил. Vsi zvrčajo krivdo na "birokratizem in etatizem", se pravi na razvpite razmere, kakršne so bile v Stalinovi Rusiji in v prvih desetih povojnih letih v Jugoslaviji. Takole so se odrezali:

'PODVALILI' SO NAM - ZATO SO RAZVITI

Milentije Popović je v beograjskem tedniku NIN 30.1. zapisal, da se nacionalizem začneja, ko "določeni sloji" skušajo interese delovnih ljudi svojega naroda izkoristiti za "utrđitev lastnih pozicij znotraj naroda... Nacionalizem in ideje nacionalizma se torej začneja oglašati pri nas tudi kot obramba birokratizma pred silami samoupravljanja in neposredne demokracije..."

Popović je naravnost prešel k stvari, ko je rekel, da morajo Srbi predvsem paziti na "velikodržavni nacionalizem" in na "nacionalizem velikega naroda". Kot primer je navedel, da je neka ugledna ustanova izdala knjigo, v kateri je rečeno, da je Kajmakčalan srbska zemlja. Ko pa v Makedoniji pravijo, da to ni res, "se nekateri komunisti v Srbiji čudijo, da so ljudje v Makedoniji tako občutljivi. Preseneča jih torej 'preobčutljivost' Makedoncev, namesto da bi jih presenečala neobčutljivost in pomanjkanje političnega posluha pri komunistih Srbih." Podobno je s čisto šovinistično razlago dogodkov iz aprila 1941, da so zanje krivi Hrvati, ki je bila tudi objavljena.

"V tem okviru lahko govorimo tudi o težnjah po unitarizmu," piše Popović, kajti nekateri menijo, da je federacija odvisna od sile in moči v centru, brez česar da ni skupnega življenja narodov. To je konzervativno mnenje, ki ne razume demokratičnega razvoja, a spremembe na tem torišču so politično sila občutljive. "Nadalje lahko govorimo o domišljavosti ekonomsko razvitega naroda in o nacionalni preobčutljivosti majhnega in novega naroda," piše Popović in cika na Slovence in Makedonce. Komunisti bi morali biti osvobodeni vseh vrst nacionalizma, kajti leta 1943 so se narodi Jugoslavije prostovoljno združili in niso imeli "nobenega posebnega osvoboditelja in združevalca". Osnovni konstituiraajoči element ni bil srbski narod, ampak delavski razred in KP.

Popović navaja nekaj lepih primerov nacionalističnih pogledov. Nekateri pravijo, da močan unitarizem in centralizem krepi tudi nacionalistično razpoloženje (v ne-srbskih republikah), zaradi česar naj bi bil ta nacionalizem upravičen. Drugi (Srbi) pravijo, da je treba reševati Jugoslavijo in federacijo pred centrifugalnimi silami, ki so po naravi separatistične. Zato naj bi bilo v imenu socializma treba braniti centralistične pozicije. V Srbiji - in ne samo tam - je značilno takole modrovanje: "Ker so Slovenci in Hrvati bolj razviti kakor mi, ker so nam 'podvalili' v dosedanji graditvi, imamo zdaj tudi mi pravico 'podvaliti' drugim narodom." Običajno geslo nacionalizma v Srbiji je: "Ker so drugi nacionalisti, imamo tudi mi pravico biti isto." Tako vsak nacionalizem nastopa v imenu svojega naroda in se rešuje pred nečim. Eni se čutijo prizadete, ker zaostajajo v razvoju; drugi zato, ker se ne razvijajo nalo; tretji pa zato, ker se ne morejo normalno hitreje razvijati.

Popović piše o nacionalizmu v Srbiji in navaja primer, da je neki slovenski zgodovinar na sestanku zgodovinarjev želel govoriti francoski, češ da se laže izraža v francoskem kakor v srbskem jeziku. Nekateri Srbi-komunisti so se čudili, kako to. "Mnogi izmed njih pa ne znajo slovenski in jim tudi nikoli na misel ni prišlo, da bi se učili slovenskega jezika." Ti tovariši si zamišljajo razvoj takole: "Narodi so ostanek starega, se bodo preživeli in nastala bo 'Jugoslavija' in 'jugoslovanska družba', 'jugoslovanski čut', 'Jugoslovan'." Samo po sebi se jim zdi razumljivo, da bodo 'Jugoslovani' govorili srbski, in za tem "očitno živi ideja o asimilaciji kultur naših narodov v večje narode," kar nima zveze z marksizmom. Zlasti med mlajšimi generacijami v Srbiji je razširjeno gledanje, da bodo nacionalizem, ki se zadnja leta širi v Jugoslaviji, premagali z nečem, kar bo nad posameznimi nacionalnostmi in nacionalnimi kulturami, a tudi to je nemarksistično. Nacionalizem bo izginil tako, da bo poražen znotraj vsakega naroda in da se bo njegova kultura razvila kot socialistična in antinacionalistična. Sprejemanje kulturnih stvaritev drugih narodov mora biti vedno prostovoljno.

Nacionalisti govore o "zaostajanju Srbije" in o tem, da bodo s tistimi, ki so ušli naprej, pomerili sile zdaj, ko bodo zgradili Džerdap in druge ključne objekte. Tudi progа Beograd-Bar spada mednje. Ideološko osnovo nacionalizmu pa hočejo najti v daljni minulosti, ker v sodobnih tokovih izgublja bitko. "Hkrati je to poskus, da bi medseboj-

no povezali nacionalizem in pravoslavje" in da bi jima dali novo sodobno filozofsko, umetniško in poetično osnovo.

Na isto vprašanje je Vida Tomšič odgovarjala v NINu 26. februarja. "Stvar ni v tem," je rekla, "da je nacionalni problem zdaj postal glavni problem ali da ga je treba v načelu drugače zastaviti, pač pa si danes prihajamo navzkriž v pogledih o položaju človeka. Mislim, da so si mnogi pri nas delali iluzije, da je na podlagi negacije in potiskanja naroda in narodnosti ob stran mogoče ustvariti nekakšno jugoslovansko nacijo."

TRI KRAVE V PRTLJAGI

Ljudje čutijo, je dejala Vida Tomšič, da vmešavanje negospodarskih činiteljev povzroča deformacije delitve po delu in napačno predstavo o tem, kdo daje in kdo dobiva. Vključevanje v mednarodno delitev dela bo tudi v Sloveniji pokazalo, kako ji je šlo gladko na jugoslovanskem tržišču zaradi zaščite manj produktivnih podjetij. Tomšič je rekla, da je uporaba srbohrvaščine v nekaterih zveznih ustanovah še neurejeno vprašanje. Pred očmi je treba imeti, da gre za podobne, a različne jezike. "Mnogi ljudje so se vedli in so zmotno pojmi, da je državni jezik srbohrvaščina" in so mislili, da Zveza komunistov teži k stapljanju narodov in nalašč zanemari svoj jezik. Zato je Socialistična zveza Slovenije z znanim pismom opozorila Slovence same, naj spoštujejo svoj jezik. Kljub temu, da so po ustavi enakopravni vsi jeziki narodov Jugoslavije, razen za poveljevanje v vojski, prihaja do nerodnosti v obmejnih službi. "V carinskih formularjih, ki jih dobite na meji s Trstom, npr. piše, da je dovoljeno vzeti čez mejo dva ali tri primerke živine, kar pomeni pri nas tri krave, ne pa tri kokoši. Pri tem pa se ve, da se ljudje onkraj meje nikoli niso učili srbohrvaščine." Po njenem mnenju bi morale biti zvezne ustanove dvojezične nasproti Makedoniji in Sloveniji ter bi bilo treba za nekatere službe zahtevati popolno znanje dveh ali treh jezikov. Če se Slovenci pritožujejo, ker na bankovcih ni zastopan slovenski ali makedonski jezik, ali ker za Slovence in Makedonce izdajajo odlikovanja v srbsčini, jim odgovarjajo, da so to "samo malenkosti". Teh se "nakopiči za celo stališče in postanejo načelo in s tem problem! Potem skušajo vprašanje likvidirati tako, da dajejo lekcije 'dlakocepem' ali s komentarjem ali celo opominom, da se razbija monolitnost ipd."

"Zaveštne sile socializma" v Sloveniji so sprejele in izvajale politiko razvijanja manj razvitih kot socialistično in gospodarsko nujno. Če se je v Sloveniji kaj očitalo, "je bilo to predvsem na račun 'prelivanja', ki ni šlo za potrebe manj razvitih ali pa je šlo po takih ovinkih, da se ni videlo, kdo kaj daje, kakor tudi ne, kaj vse prejema." Zaradi pretiranega investiranja tudi v Sloveniji so trpele kultura, znanost, prosveta in bolnišnice, "za to pa so samo dolžili centralizacijo v federaciji oziroma 'izkoriščanje' slovenskega gospodarstva, kar je bil pripraven izgovor birokratsko tehnokratskih sil". Sloveniji včasih očitajo, ker navezuje samostojne zveze z obmejnimi pokrajinami in državami in se dogovarja z Italijo in Avstrijo glede cest in turizma. Toda tisti, ki čutijo sodelovanje s sosedi kot centrifugalno silo, delajo uslugo vsem sovražnikom nove Jugoslavije. Vida Tomšič dvomi, da bi bilo potrebno začeti debato, ali je Jugoslavija še federacija, ali komu bolj ustreza konfederacija, kajti "združevanje samoupravljalcev raznih narodov in narodnosti Jugoslavije kot odprte skupnosti" ima in bo dobivalo tudi takšne oblike, ki jih bo težko včleniti v načela buržuaznega državnega in meddržavnega prava.

Vida Tomšič je izjavila, da slovenstvo in jugoslovanstvo nista v navzkrižju: "Jugoslovanka" napiše, če jo vprašajo, kateri državi pripada; njena nacionalnost pa je slovenska. Opozorila je, da sta že Prešeren in njegov krog odklonila Vrazov ilirizem ter da je Cankar ugotovil, da ni potrebno govoriti isti jezik in negirati razvoj svoje kulture, da bi pripadal eni skupnosti narodov Jugoslavije. Nekateri mislijo, da bo v daljni prihodnosti nastala enotna jugoslovanska nacija z enotnim jezikom. "Jaz mislim, da ne bo," pravi Vida Tomšič. "Naša skupnost se uveljavlja kot enako pravno združevanje raznovrstnih narodov in je privlačna sila za vse napredne ljudi sveta."

SOCIALIZEM IN DRŽAVLJANSKE PRAVICE - NE SLOVANSTVO

Vladimir Bakarić je 24. marca na TV rekel, da so mnenja med ljudmi o problemih v mednacionalnih odnosih deljena: nekateri jih ne čutijo, drugi o njih niso poučeni, tretji pa se sklicujejo na "zelo otipljive" nacionalistične pojave, ki so "tu in tam zelo velika ovira" za nadaljni razvoj. Nacionalizem v povojnem obdobju se počasi kaže "nemara tam od leta 1952". Močneje je naraščal 1962 in 1963, "glasen pa je postal leta 1964, neposredno pred 8. kongresom" Zveze komunistov. "Danes je nemara najglasnejši, oziroma natančneje povedano, bil je včeraj."

Novi nacionalizem ne izvira iz "forumov", čeprav se je nekaterih dotaknil, pač pa iz konkretnih družbenih razmer, "a vselil ga je ostanek prejšnje razredne družbe". Ločevanje države od ljudskih množic se je izrazilo v "republiškem nacionalizmu", ker velikodravnega nacionalizma ni bilo več mogoče izrabiti. Nekateri vidijo zdaj poglaviti problem v zveznem državnem centralizmu, drugi pa v republiškem, ne vidijo pa, da je to "isti kompleks", ki ga je povzročil birokratizem in ki ovira razvijanje socialističnih odnosov.

Bakarić je govoril tudi o zgodovini nacionalnih interesov. V stari Jugoslaviji jih je "v glavnem opredeljevala buržuazija", ki je ustvarjala Jugoslavijo v "kontrarevolucionarnem zamahu". "Slovenska buržuazija je celo prosila za pomoč Italijane iz Trsta, da bi umirila delavce v tem delu Slovenije. Slovenci, ki so imeli pravico, da sami odločajo o svoji usodi na Koroškem, so se na primer odločili za republiko Avstrijo pod socialdemokratsko vlado ter proti kraljevini Jugoslaviji," se je odrezal Bakarić, ne da bi bil pomislil, da je bila takratna odločitev socialistov slepa in slaba tudi s socialističnega vidika. Socialdemokratska Avstrija se je spremenila v nacistično in kasneje kapitalistično, vse pa so narodnostno zatirale Slovence, ki bi v Jugoslaviji zdaj že 20 let živeli pod socializmom.

Bakarić je dejal, da se revolucija nadaljuje in da "nadaljni napredek socializma pravzaprav cementira tudi bratstvo med našimi narodi". Komunisti si lahko odkrito povedo, kaj mislijo drug o drugem, ker s tem le utrjujejo zaupanje. "Kot smo ugotovili z vrsto anket, mlada generacija ni zastrupljena z nikakršnimi takšnimi šovinističnimi ali nacionalističnimi tendencami... Mlada generacija se pri Srbi in Hrvatih takoj odzove na to - en jezik, to je cement za enotnost Jugoslavije. Pri drugih pa je to samo nekaj strašnega. Če je bil ta jezik prostovoljno sprejet v Jugoslaviji in se ga učijo bolj ali manj vsi - čemu naj bi ga vsiljevali, razen da ga zasovražimo? Nadalje, če je ta jezik enoten ali vsaj približno enoten med Srbi in Hrvati, počemu ga potem vsiljevati drugim?" Ni res, da je z Jugoslavijo vse v redu, samo če je odnos med Srbi in Hrvati dober. "Za Jugoslavijo je važnejši položaj kakega Italijana ali Šiptarja kot pa odnos med Srbi in Hrvati... Če nas povezuje socializem in državljanske pravice, potem je druga če, kot če nas povezuje slovanstvo. Prav glede jezika... je potem treba ravnati drugače." Po Bakarićevem mnenju zdaj doživljajo zadnje trenutke nacionalističnih odklonov. Da bi minili, je potrebno le zmanjšati razlike v gospodarskem razvoju med razvitimi in nerazvitimi kraji in omogočiti nadaljnje približevanje.

REFORMA BO ZBRISALA PREDNOSTI SLOVENIJE

Miha Marinko je v silno zapleteni razpravi na 4. plenumu CK ZKS 25. marca rekel, da so nekateri ljudje začuden, kako da "vprašanje mednacionalnih odnosov kar čez noč v naši javnosti tako ostro obravnavamo". Vzrok je v tem, da so naprednejši pogledi na razvijanje samoupravljanja privedli do izraza tudi stare tendence, ki izvirajo iz "nacionalističnih ozkogrudnih partikularizmov ali velikodržavnih koncepcij." Pri analiziranju nacionalnih odnosov bi morali upoštevati ves kompleks nekdanjega gospodarskega sistema, da bi zares lahko ugotovili, ali so bila posamezna nacionalna področja prizadeta ali privilegirana. V Sloveniji se nekateri boje za razvoj nacije in le štejejo, koliko Slovenija daje za kulturo in šolstvo, toda proračuni se zde Marinku mnogo manj važni kot krepljenje samoupravljanja, ki bo uveljavilo socialistične odnose in pojasnilo vlogo "nacij in narodnosti" (tj. narodov in narodnih manjšin) v državni skupnosti: s samoupravljanjem se krepi nacionalna suverenost.

Na eni strani imamo "tako imenovane velesrbske, 'jugoslovanske', bolj ali manj unitaristične koncepcije", pa drugi pa nacionalizme narodov, ki se čutijo ogroženi od večjih narodov in od stalinističnih gledanj, da je nacionalno vprašanje le kmečko vprašanje in pričakujejo, da bo proletariat spojil vse narode v novo jugoslovansko nacijo. Taki koncepti se zde Marinku popolnoma zgrešeni, kajti proletariat ne more biti anacionalen.

Sloveniji često očitajo, da ima prednosti v jugoslovanski skupnosti zaradi industrijske razvitosti in blagovne proizvodnje na domačem tržišču. Teh ugodnosti ni mogoče zanikati. Nastale niso zaradi posebnega značaja, ampak zaradi zaprtega avtarkičnega tržišča. Reforma se bori prav proti takim prednostim, ki niso v trajno korist, ampak samo uspravajo. Na zaprtem jugoslovanskem tržišču se lahko bahamo, da smo najbolj uspešni proizvajalci; bahanje je razširjeno med delom inteligence, globoko zasidrano med tehnično inteligenco in razširjeno v gospodarstvu, ki dremlje na prednostih. Slišati je pripombe, da slovenska industrija dosega zadovoljive uspehe, kljub temu, "da je bila dezinvestirana". Amortizacijo so v pretekli dobi zanemarjali po celi državi, a Slovenijo je to teliko bolj priza dejalo, kolikor je imela razvitejšo industrijo. "Zato ni izključeno, da gre pri takih trditvah, ki se jih zelo rado 'od zunaj' importira, za demagoške argumente, ko se očita, da komunisti nimajo občutka za interese svojega naroda."

Upoštevati je treba nacionalne individualnosti in objektivne možnosti. Pomagati je treba nerazvitim pri gospodarskem razvoju, kajti je "napačno očitjanje, da preveč dajemo". Drugo vprašanje pa je, če Slovenci vedo, kako se ta sredstva trošijo, da bi bila kar najbolj učinkovita in ne bi povzročala zapiranja vase. Tudi kadar Slovenci rešujejo probleme, ki jih najbolj tiščijo, jih morajo politično oceniti, da bi se izognili izolaciji. "Tudi če nas kdo včasih gleda z zavistjo, ki je povsem človeška, moramo to upoštevati." Čim bolj bodo izpopolnjevali socialistični sistem in večje bodo gospodarske zmogljivosti, tem lažje bodo reševali vprašanja nerazvitosti in vsa ostala mednacionalna vprašanja. Slovencem kaj radi očitajo visoke osebne dohodke in pozabljajo, kaj je treba za te dohodke storiti. Tem ljudem se je treba postaviti po robu in jim povedati, da ne koristijo nikomur, ker le vlečejo nazaj in ne dopuščajo napredka.

Od meseca do meseca:

Tito je obiskal Rumunijo od 18. do 23. aprila. Ob zaključku pogovorov so izjavili, da bosta Jugoslavija in Rumunija pospeševali medsebojno sodelovanje in doprinesli vse za boljše razumevanje na Balkanu. Nekateri zapadni komentatorji so temu pripisali velik pomen in sklepali, da bosta ti dve deželi postali jedro nekakšne balkanske zveze socialističnih držav. - Tito in Jovanka sta tudi po novno obiskala svojega starega znanca v Kairu - Naserja, medtem ko si je predsednik zvezne vlade Petar Stambolić na državne stroške ogledal Indijo.

Vladi Jugoslavije in ZDA sta 11. aprila v Beogradu podpisali sporazum, po katerem bodo ZDA po svojem programu "Hrana za mir" prodale Jugoslaviji 137.000 bal bom baža in 35.000 ton jedilnega olja. To blago bo skupno z nekimi transportnimi stroški vredno blizu 28 milijonov dolarjev, kar bo Jugoslavija odplačala v 12 letnih obrokih, s tem da bo prvi obrok plačljiv dve leti po dostavi blaga. Kljub prazni blagajni in zategovanju pasu med državljani pa bo Tito v bližnji bodočnosti obiskal tudi Japonsko.

Vladi Jugoslavije in Avstralije sta se sporazumeli, da bosta vzpostavili diplomatske odnose in odprli predstavništva na ravni veleposlanštva.

V Beogradu je 12. marca umrl Dušan Kveder, bivši komandant partizanske vojske v Sloveniji. Lanskega avgusta je bil imenovan za veleposlanika v Londonu, toda bo lezen mu ni dopustila, da bi nastopil službo.

PESEK V OČI

Od 5. do 7. aprila je bil v Ljubljani kongres Socialistične zveze delovnega ljudstva Slovenije (bivša OF), na katerem je prebrala glavno poročilo predsednica zveze Vida Tomšič. Govorila je o vlogi zveze v nadaljnjem razvoju samoupravljanja. Dejala je, da "je pogosto namreč videti, kakor da uporabljamo Socialistično zvezo za propagandni servis, ki naj agitira za sklepe oblasti in partijskega vodstva." Nadaljevala je, da "uspešnega razvoja Socialistične zveze ni v smeri direktnega vplivanja ali udeležbe pri izvrševanju funkcij oblasti in ni v sodelovanju pri delitvi od proizvajalcev odvzetega presežnega dela. Vpliv SZDL na delo predstavniških organov je predvsem organiziran vpliv občana. (Torej popolna neodvisnost od partije.)

Ko je govorila o skrbi za otroke in mladino, je dejala da "ima Slovenija v Jugoslaviji in tudi med evropskimi državami najvišji odstotek zaposlenih žensk" in "da smo po številu rojstev pri dnu statistične lestvice".

Vida Tomšič je bila ponovno izvoljena predsednica zveze, Franc Kimovec in Joža Vilfan podpredsednika in Mitja Rode tajnik zveze.

Lazar Koliševski, predsednik federalnega odbora Socialistične zveze, je 31. marca na TV razvlečeno in monotono povedal, da so ljudje naveličani obilice sestankov, kjer slišijo le posplošene razprave in obilico monotonih

besed. Namesto tega hočejo pravo demokratično dogovarjanje in sodelovanje pri odločanju. Naslednje leto bo Jugoslavija doživela največje kadrovske spremembe od osvoboditve, ker bo potekel mandat 28 poslancev zvezne ga zbora zvezne skupščine, ki so na najvišjih položajih. Med njimi so podpredsednik republike (Ranković), predsednik skupščine (Kardelj) in predsednik zveznega izvršnega sveta (Stambolić).

Da bi se na spremembe dobro pripravili, je Socialistična zveza imenovala posebno kandidacijsko komisijo, ki bo izbrala kandidate za najvišje položaje in tako preprečila dogovarjanje po hodnikih. Ko so ga v drugem pogovoru 7. aprila vprašali, če rotacija ne pomeni, da se isti ljudje vrte v krogu, se je Koliševski izognil odgovora. Predsedniki in tajniki občinskih odborov Socialistične zveze so zdaj plačani in je to njihova služba; Koliševske mu se zdi potrebno, da bi te posle opravljali amaterji.

GOSPODARSTVO: Začetkom aprila je bila Jugoslavija sprejeta kot član GATT-a (Splošnega sporazuma o carinah in trgovini) - kapitalističnega kluba, katerega sedež je v Ženevi. Že lani julija je Jugoslavija znižala carine povprečno od 23,29% na 11,7%. Zdaj bo morala zaključiti še posebne carinske sporazume z 21 od skupno 67 članicami GATT-a tako, da bo postala polnomočen član.

Boris Kraigher, jugoslovanski gospodarski glavar, je 21. aprila na TV dejal, da se reforma lepo razvija z naraščanjem proizvodnje, storilnosti, izvoza in zaloga, toda pritisk, da bi dvignili cene, je še zmeraj močan. "Centralni problem" so še zmeraj investicije, ki se zelo počasi zožujejo. Namesto da bi ustavili gradnjo objektov, za katere ni denarja, se investitorji trudijo, da bi podaljšali posojila. Še zmeraj je tudi močan pritisk podjetij, ki hočejo posojila za obratna sredstva, ker vsi akumulacijo vlagajo v osnovna sredstva (t.j. opremo in poslopja). Slabo je tudi, da s kreditno emisijo financirajo izdatke iz proračunov in socialnega zavarovanja še preden pritečejo dohodki. Primanjkljaj v socialnem zavarovanju cenijo na 70 milijard starih dinarjev. Vendar je po reformi domače povpraševanje nižje od ponudbe, kar do bro vpliva na izvoz, plačilno bilanco in zaloge. (Povpraševanje so znižali s tem, da so uvedli težje pogoje za nabavo "potrošniških kreditov". Praktično jih sedaj lahko dobe samo boljše situirani ljudje, "proletariat" pa ne.)

"Pred reformo smo tudi v osebni potrošnji več porabili kot proizvedli," je rekel Kraigher. "Individualni proizvajalci na podeželju" (t.j. kmetje) so lani povečali svoje dohodke za več kot 200 milijard starih dinarjev, tako da zdaj njihova kupna moč pritiska na tržišče. Po reformi je industrijska proizvodnja naraščala počasneje kot poprej in tudi "razvoj zaposlenosti" je bil bolj umirjen. Zdaj je položaj tak, da je na eni strani delovne sile preveč, na drugi pa premalo; brezposelni ne dobe dela, ker niso dovolj izučeni. Brezposelnost se utegne v bodoče še

zaostriti posebno za mlade ljudi, če se šolanje ne bo bolje prilagodilo potrebam gospodarstva. Napačno je misliti, da bo modernizacija tehnologije za dolgo zavrila zaposlovanje mladih ljudi, kajti višja storilnost v industriji bo odprla možnosti za zaposlovanje v storitvenih dejavnostih. Kraigher je dejal, da cene ne naraščajo iz dneva v dan. V marcu se je prvič zgodilo, da niso narasle niti za eno točko. Res pa je, da je nekaterega blaga vse manj na trgu.

V skupščini je 22. aprila Boris Kraigher še enkrat povedal, da stabilizacijo gospodarstva zavirajo (1) "preširoka fronta dolgoročnih investicij", (2) naraščanje kratkoročnih kreditov za "obratna sredstva", (3) "negospodarska potrošnja iz emisije," in (4) pritisk, da bi povečali cene in stopnje prispevkov iz dohodkov za proračune in za socialno zavarovanje. Vse to so žarišča inflacije in "negativne tendence", ki se jim je treba upreti, če hočemo zmanjšati potrošnjo na obseg razpoložljivih sredstev in žeti plodove reforme. Kraigher je poudaril pomen srednjeročnega plana in osvoboditve tržišča od administrativnih spon.

V prvem četrtletju tega leta se je storilnost dela v Jugoslaviji dvignila 8%, proizvodnja 6%, izvoz 19% in uvoz 37% v primeri z isto dobo lani. Izvoz v dežele s konvertibilno valuto se je dvignil 40%, uvoz iz socialističnih dežel 39% in iz zahodnih dežel 37%.

Po uradnih podatkih je bilo konec lanskega leta zaposlenih v Jugoslaviji 3.461.500, od katerih 2.800.000 v gospodarstvu in 600.000 v negospodarskih dejavnostih. Računa se, da letni prirastek delovne sile znaša okoli 110.000 ljudi. Lani se jih je 27.000 zaposlilo doma, a 65.000 Jugoslovancev je moralo poiskati "začasno" zaposlitev na tujem.

PRVOMAJSKE ČESTITKE UČITELJEM

Medtem ko si Tito dovoljuje luksuzna potovanja na Srednji in Daljni Vzhod, pa so ostale srednje šole na območju bivšega ljubljanskega okraja brez denarja, da bi plačale svoje učitelje. Za izplačilo garantirane 80% a-kontacije šolam in dijaškim domovom ob koncu aprila bi moral imeti ljubljanski medobčinski šolski sklad v blagajni 2.300.000 novih dinarjev. Poleg tega bi potreboval še 1.650.000 novih dinarjev za vrnitev posojila kreditne banke. Vsega skupaj pa je imel na svojem računu

KRONIKA

- V Beogradu živi med 992.000 prebivalci 728.068 Srbov, 31.138 Hrvatov, 18.077 Črnogorcev, 13.044 Make doncev, 9870 Slovencev in 8033 Šiptarjev.

- GLAS KANADSKIH SRBA je objavil daljšo razpravo dr. Avgusta Sfiligoja o Slovencih v Italiji.

- V Trstu je umrl msgr. Matija Škabar, ki je bil starosta tržaških duhovnikov in je pred kratkim praznoval 90-letnico življenja.

360.000 novih dinarjev. Občine so letos zvalile breme za financiranje teh šol na podjetja, podjetja pa še sama sebe komaj preživljajo.

NEKULTURNA CERKEV

Lojze Skok piše v 4. številu "Teorije in prakse", da je obsodba Vlada Gajška za njegovo pesem "Sveta Družina" (glej rubriko "Kultura in omika") "hote ali nehote resen poseg v svobodo umetniškega ustvarjanja ter v bistvu jemlje pesnikom pravico do svojske, simbolne rabe besed". Skok pravi, da so tožbo sprožili slovenski škofje in da se s tem mnogi bogoslovci niso strinjali. "Verjetno bi se morala katoliška inteligenca še veliko prizadevati za odpravljanje nekulturnih tradicij slovenske cerkvene hierarhije," zatrjuje Skok in dodaja, da je bila - in kot izgleda, je še - slovenska literatura "predmet brutalnih posegov s te strani". Vrhovno sodišče pa je sedaj "pred dilemo, kako rešiti pritožbo, s katero je obsojeni pesnik sprožil spor na višjem nivoju".

TURIZEM: Ker so glede tega mnogo zamudili, a ima jo velike načrte kako bi turizem razvili, denarja pa malo, nameravajo podpreti privatnike, da bi s svojim denarjem zgradili in uredili male penzione, restavracije in privatne sobe. Računajo, da bi lahko imeli 1.1970 že 400 milijonov dolarjev dohodka od turizma, napram dobrih 100 milijonov dolarjev lani. Da bi to dosegli bodo morali preskrbeti 250.000 novih postelj - 120.000 v družbenem sektorju in 130.000 v privatnem. Družbeni sektor bi gradil hotele, motele in druge večje objekte in vložil 380 milijard starih dinarjev, a privatni sektor 90 milijard starih dinarjev.

O tem je tudi govoril Jože Brilej, predsednik zveznega odbora za turizem. Dejal je, da so samo lani odprli v Jugoslaviji čez 4.000 privatnih gostinskih obratov. Pozval je Jugoslovane doma in v tujini, kakor tudi emigrante, da bi vložili svoj denar v turistične in druge uslužnostne dejavnosti in si tako zagotovili zase in svoje družine "stalen vir" dohodkov. Zagotovil je tudi, da to ne predstavlja le trenutno politiko pač pa dolgotrajno orientacijo za razvoj vseh uslužnostnih dejavnosti. -Manjka le zaupanje.

Hollywoodske zvezde Doris Day, Kirk Douglas, Frank Sinatra in Gene Kelly, kakor tudi Sophia Loren in Charles Aznavour, so dobili dovoljenje za graditev lastnih vil na črnogorskem primorju. Devize vlečejo: I. STANIČ

- V Rimu se je mudil aprila meseca škof Dr. Janez Jenko. Bil je sprejet v privatni avdijenci pri papežu.

- Na povabilo nadškofa msgr. Hurleya je kardinal Šeper obiskal Ameriko.

- Metropolit Meliton je kot odposlanec carigrajskega patrijarha Atenagora obiskal ruskega, rumunskega, bolgarskega in srbskega patrijarha ter je z njimi razpravljal o možnostih sklicanja vsepravoslavne sinode vseh pravoslavnih Cerkev na svetu.

Vauhnik: Nevidna fronta

Broširano: 36/-
Vezano: 40/-

Kakšno vlogo igrajo vojaški atašeji v mednarodni diplomaciji, kakšen more biti njihov vpliv na zunanjo in notranjo politiko rodne države, nam je obširno popisal polkovnik Vauhnik, poslednji jugoslovanski ataše v Berlinu pred vojno.

Sirc: Inflacija u SFR Jugoslaviji

V Angliji: 2/6
Izven: \$ 0.50

Za kaj dejansko gre pri sedanji gospodarski reformi v Jugoslaviji, pred kakšnimi težavami in nevarnostmi se nahajajo jugoslovanski oblastniki, je orisal Dr. Sirc, docent za politično ekonomijo na glasgowski univerzi. (V srbohrvaščini.)

Zbornik 'Svobodne Slovenije' 1966

V Angliji: 26/-
Izven: \$ 3.50

Če se je celo Svobodna Slovenija ojunačila in v sijajno dokumentirani razpravi prikazala borbo koroških Slovencev za slovenski verouk, potem mora biti resnica v nebo vpijoča! Kaj je bistvo slovenskega narodnega vprašanja - o tem življenjskem vprašanju razpravlja trinajst slovenskih javnih delavcev. Ali obstoja kakšna stična točka med zagovorniki samostojne Slovenije in onimi, ki iščejo mednarodno mesto na še Slovenije v okviru skupnosti južnoslovanskih narodov? So si mar po anketi bližji ali bolj oddaljeni?

Na prodaj pri Založbi Slovenske Pravde, 76 Graeme Road, Enfield, Middx

KLIC TRIGLAVA

Uredništvo: 76 GRAEME ROAD ENFIELD MIDDX Tel.: ENField 5097

Uprava: BM / TRIGLAV LONDON W.C.1.

KLIC TRIGLAVA je politično neodvisen list, ki izhaja enkrat na mesec. Izdaja ga *SLOVENSKA PRAVDA*, združenje svobodnih in demokratičnih Slovencev. Njeno mnenje predstavljajo le članki, ki so podpisani od izvršnega odbora. Urejuje Dušan Pleničar.

Enoletna naročnina:

Anglija:	1.4.0	Finska:	10.-	Nemčija:	13.-
Argentina:	500.- (1100.-)	Francija:	12.-	Švedska:	15.-
Avstralija:	1.10.0 (£A 3)	Italija:	2000.-	Urugvaj	50.- (110.-)
Avstrija:	40.-	Kanada:	3.50 (\$ 7.00)	U.S.A.:	3.50 (\$ 7.00)

Naročnina za letalsko dostavo je navedena v oklepajih.

Poverjeniki:

Avstralija: Pavla Miladinović, 12 Oxford Road, Ingleburn, N.S.W.

Italija: Saša Rudolf, Via Verniellis 24, Trieste 316

Južna Amerika: Boris Kresnik, 1346 Calle Mariano Acosta, Mar del Plata
Buenos Aires z okolico: Franc Oblak, Mendoza 5663, Buenos Aires

Sev. Amerika: Tine Kremžar, 11047 - 110 St., Edmonton, Alta., Kanada

Skandinavija: Jože Rozman, Ristolantie 3 A 8, Helsinki, Finska